el nem vesz, köteles az illető visszavenni minden kárpótlás nélkül.

Ugyan 23-án a kormány a kereskedőknek meghagyta, hogy kereskedelmi cikkeiket utra ne inditsák, mert a megkárositásért az állam felelősséget nem vállal.

Brailla és Galatz városokból a kiköltözködések megkezdődtek, Plojest minden vendéglője rakva van, s már Brassóba is több szállitmány érkezett a gyorskocsin és más fuvarosokkal.

A nép között az izgalom nagy s hogy a polgári osztályból még a tisztviselők sem pártolják a muszka barátságot, arról volt alkalmam meggyőződni. Az egyik este több polgári tisztviselő és egy főhadnagy vacsoránál vitatkoztak a helyzet fölött, s miután nem tudták a katonát meggyőzni, következő szavakat mondták: „Hadnagy ur! hogy mi vár Romániára, sem ön, sem a kormány nem tudhatja; de a Szerbia és Montenegro helyzetén okulhatott volna annyit, hogy a muszka barátságot mennyiben veheti igénybe.

L. J.

A fonászat- és szövészetről a székely gyáripar érdekében.

(Binder Lajos gépész-mérnöknek a háziipar-egylet március 24-én tartott választmányi gyülésén tartott értekezése.)

(Folytatás.)

Az angolok, mint a lenfonás történetében föl van emlitve, az egész világot elárasztják az olcsó pamut s pamutos vászonnal s igy csaknem egész Európa összes leniparát tönkre tették. A pamut fonógépek 1770-ben már fel voltak találva, azonban Anglia a törvény szigora alatt megtiltá a pamut fonógépeket az országból kivinni, s igy elképzelheti a mélyen tisztelt közönség, miszerint nagy mennyiségü pénz áramlott Angliába, a fonók és szövők milliókat halmozának össze, mert a külföld kénytelen volt a jó és olcsó pamutos vásznat megvásárolni, minthogy annak jóságáról meg volt győződve.

Anglia már közel 10 millió finom gyapot orsót számlált, mig a többi országoknak alig volt fogalmuk a Mule, még kevésbé a Mule Jenny fonó gépről, mig végtére 1805-ben Liecoin Banwen belga bőrkereskedő üzleti utazásában figyelemmel kiséré ezen ipart s átlátván annak roppant nagy fontosságát, és azon hasznot, melyet magának és Belgiumnak tehet, titokban egy angol mérnök által megrendelé a pamut fonó gépeket, azonban az angol rendőrség a gépnek egy részét, a mely még a kikötőben volt, elkobozta, mig a másik része szerencsésen átérkezett Belgiumba.

Banwen és társa 1 évi börtön és 500 font sterling fizetésére itéltetett; azonban a bőrkereskedő felölté egy angol munkás öltönyét, s minthogy a rendőrség egy külföldit keresett, őt figyelem nélkül hagyá, s szerencsésen átevezett Belgiumba, de meg lett tiltva egyszer s mindenkorra az Angolföldre lépnie.

Igy jött a continens a gyapott fonás titkaihoz, a mely oly dimensiókat öltött magára, melyet előadásom folyamában leszek bátor terjedelmesen elmondani.

A pamut a mai napság egyike a legnélkülözhetetlen fonálneméknek, mai nap tiszta len, és tiszta gyapju-szövetet csak a tehetősebbek viselhetnek, minthogy a gyapot ügyes kezelés és apretura tudománya által egészen észrevehetetlenné tétetik a szövetekben, sőt merem állitani, miszerint a tiszta gyapjukelmék vetélő fonalai legalább 5 rőf 10% gyapotot tartalmaznak, minthogy a gyapot a fonál rövid szálainak következtében borzas alakot ád és igy a posztó szálainak kihozása könnyebben eszközölhető.

Magyarország évenként átlag 7 millió forint ára gyapot iparterméket importál az országba, azonban kétlem, valjon ezen 7 millió frt. ára gyapot kelmékben benfoglaltatik-e a fél gyapju és fél len, melyek olcsóságuk következtében az egész világon a legnagyobb keresetnek örvendnek.

Ha tekintetbe vesszük a chemnici szövődéket, azonnal látni fogjuk, miszerint ha 100 szövőszék gyapju kelmét szö, ugy ezek közül alig 10 szövőszék állit elő tiszta gyapju árut, a vetélő fonál ha nem 90, de 80% árunál bizonyosan gyapot.

Vagy mélyen tisztelt közönség! vizsgáljuk meg azon finom szőnyegeket, melyek a tehetősebbek szobáit diszitik, ott fogjuk találni a gyapotat, melyet csak a gyakorlott szem képes észrevenni; vagy menjünk tovább az arany és ezüst-szövés és fonásig, s látni fogjuk, miszerint a gyapot fonál képezi a belső részét a szálnak, s körül vétetik ezüst, arany vagy réz-fonálszállal. Ahol csak lehet egy szövetbe a gyapotat elhelyezni, biztositom a mélyen tisztelt közönséget, miszerint az el lesz helyezve, minthogy az olcsóbb és majd minden fonálhoz alkalmaztatja magát.

A lent és pamutot ugy tekinthetjük mint testvéreket, mindkét anyagot, ha chemiailag megvizsgáljuk ugyanazon alkatrészeket tartalmazzák, s csak a második vagy harmadik decimalisban különböznek egymástól, s már mint egy a természettől arra vagyunk utalva, hogy a két fonálanyag együtt dolgoztassék fel. A lenfonás történetében fel van emlitve, miszerint 1320-ban már felkapott azon szokás, miszerint a len a gyapottal szövetett fel, s az óta ez eljárás oly dimensiókat öltött magára, miszerint még a legfinomabb vászonban is találunk gyapot fonalat.

Magyar- és Erdélyországban, a hol a szükségletek még nem fejlődtek ugy ki, mint más államokban, nézetem szerint a tiszta lenszövet gyártásának nincs értelme, a közönségnek 90%-je fél gyapot fehér ruhát visel, csakis azon vidékein az országnak a hol még a pamut a közlekedés hiánya miatt nem vétetett be, van még a tiszta lenszövet, mint kézzel font és szőtt termék elterjedve, azonban ha a közlekedés megnyittatik, Slézia félgyapot szövetei ugy elárasztják ezen piacokat, hogy a kézzel font és szőtt vásznat nem lesz lehetséges ott elárusitani a hol ez szövetett.

Gyapot fonódát kell Magyarországnak fölállitania, mert életföltételét képezi szövészeti iparának, továbbá olcsóbban és nagyobb nyereséggel dolgozhatik, mint Német- vagy pedig Csehország, minthogy a nyers gyapotat Alexandriából vizen inportálhatja egészen föl a Tisza hajózható részein, a székelyek pedig Oláhországon keresztül vasuton Brassón, mig ellenben a németek Hamburgon keresztül, tehát vasuton jönnek a nyers gyapot birtokába, mely szállitási dij legnagyobb részét mi fizetjük meg. Vagy feltételezi a mélyen tisztelt közönség Német-, Cseh, Orosz- és általában bármely müvelt államról azon meggondolatlanságot, miszerint roppant gyapotfonódákat állitott fel, dacára, hogy a nyers terményt más világrészből szerezi be? Vagy hiszi-e? a mélyen tisztelt közönség, miszerint Oroszország, dacára roppant leniparának 1.600,000 orsója csak gyapotat fon, mely orsók produktumainak ¾ része gyapottal táplálja a lenszövő-székeket, megjegyezvén azt, miszerint az orosz len egy része csak olaj előállitására használtatik, mig annak szárai a mezőn egyszerüen felgyujtatnak.

Vagy vegyük tekintetbe a többi államokat.

Franciaország 6.250,000 orsója csak gyapotat, 200,000 kézi és 80,000 mechanikus székje csak pamutkelmét szö.

Szászországnak 620,000 orsója, Oroszországnak 1.600,000 orsója csak gyapotat fon.

Ausztriában 1.560,000 orsó, 20,000 mechanikai, 65,000 kézi szövőszék csak pamutot dolgoz fel, vagyis az egész continensen körülbelől 52.000,000 orsó csak pamutot fon, s évenként közel 15.900,000 mázsa gyapotot, vagy ha valamennyi fonálanyag orsóit összeszámitjuk, a gyapot orsók száma közel egyenlő a len és gyapju-orsók számával.

Ha a mélyen tisztelt közönség nem tenné magáévá a pamutfonóda alapitásának kérdését, ugy nincs más hátra, mint a gyapotat gombolyag alakban osztani ki a szövők között; föltéve azt, miszerint a szövőszékek el vannak már látva az általam ajánlott vetélővel.

(Vége következik.)

A „nagy fü"-ről.

(Maszlagos nadragulya, Atropa Belladona L.)

(Vége.)

A nadragulya szára fiatal korában sötét zöld; később, midőn már a gyümölcsök is megértek, vörösen barna lesz. Rendesen két főágra oszlik, mely ágak ugy alak, mint nagyságra nézve egymással tökéletesen megegyeznek. Magassága 1 méter 30 cntmrtől 2 méterig terjedhet a szerint, amint sovány vagy kövérebb talajban él.

Levelei meglehetős feszesek, sötétzöldek, hegyes tojásdadok, 20 cm. hosszak, 9 cm. szélesek; a levéllemezek közepükön legszélesebbek, a levélnyeleken keskenyedők, lefutók, épszélüek, felszinükön simák, alsó lapjuk idegein és a levélnyeleken főleg a vegetatio későbbi folyamában mirigyesek, szőrösek. A levélnyelek alapjukon kissé kiszélesedők és a száron hosszan lefutó párkányzatban enyésznek el. E párkányzatok, kiemelkedések azután a szárat is ugyszólva barázdolttá teszik.

A szár tövén találtató niederblattok mocskosságák, nyelvalakuak és a szárat mint finom hüvely veszik körül. Állásukra nézve a levelek a szár elágazásán alul váltogatók, azon felül párosan állnak és pedig ugy, hogy minden pár levél a szár ellenkező oldalán helyezkedik el. Az elágazási ponton rendesen egy harmadik páratlan levél áll, mely a páros levelekkel átellenes. A levelek száritás után igen vékonyak, csaknem áttetszők lesznek. Természetes zöld szinöket csaknem változatlanul csakis gyors száritás mellett, tarták meg, lassu száritás mellett azonban felül barnás zöldek, alul szürkészöldek lesznek.

Szaguk nincs, izük fanyar, keserü és némileg csipős. Juniusban hatályosabbak, mint tavaszszal s ezért akkor kell gyüjteni s lefosztva száraikról, jól bezárt edényben tartani; a késő összel gyüjtötteknek ugyszólva semmi erejök sincs.

Brandes szerint tartalmuk következő:

Almasavas atropin	1,51	Mézga	8,33
Pseudoxin . . .	16,05	Keményitő . . .	1,25
Phyteumacolla .	6,90	Viasz	0,70
Megaludt fehérnye	6,00	Viz	25,50
Olvadó fehérnye	4,70	Rost	13,70
Levélzöld . . .	5,84	Sók	3,47

A sók aljai és vavai:

Könlegényéleg.	Hamanyéleg.
Almasav.	Mészáleg.
Kénsav.	Kesvenyéleg
Vilanysav.	Ecetsav.
Légenysav.	Sóskasav.

A maszlagos nadragulya friss leveleiből készül a nadragulya-kivonat (extractum belladonna), — mely a gyógyszertárakban orvosi rendelvénye bizonyos gyógyszerek készitésénél fontos szerepet játszik.

A mi már most az egyes virágokat illeti, azok hónaljiak, magánosak, lekonyultak, csengettyüalakuak és szennyes pirosak. E szennyespiros szin az első tekintetre undoritó, kétkedésre inditó, olyan, mint a kétszinü ember, a kivel sohasem tudjuk biztosan, hogy hogyan állunk.

Kehelylevelei sötét zöldek, mint a tenyészlevelek, összenőttek, szélükön 5 hasitékuak és le nem hullók. A sziromlevelek hasonlólag össze vannak nőve, csaknem egy hüvelyknyi hosszuak, szélükön ezek is 5 hasitékuak, alapjukon porvasárgák, szakaszaik igen rövid tojásdadok, hegyesek. A himek (porlevelek) számra nézve ötön vannak, a szirom aljához nőttek, két portokuak. A himszálak egyenlő hosszak. Terméje aluli; a gyümölcslevelek száma kettő, ezek összenőttek. A termés bogyó, melyben a magvaknak gazdag husos fehérjök van. A bogyók teljesen augusztus és septemberben érnek meg; izük savanyús-édes, utólagosan kevéssé karcoló.

A virág általános diagrammja a következő:

$$K\,\widehat{5}+S\,\widehat{5}+H\,5+G\,\widehat{2}^{*})$$

A nadragulyának minden részei kábitók, mérgesek, látatágulást, szédülést, főfájást, kábulást idéznek elé kisebb adagokban, nagyobbakban pedig biztos halált. Mérges hatásuk mind az emberen mind az állatokon, mind a növényeken mutatkozik. Az állatokat illetőleg a növényekkel táplálkozóknál hatása sokkal gyengébb, mint a husevőknél.

Ellenszerek: Először hánytató, azután növénysavakkal készült italok, erős kávé, kámfor, chlorviz, chlormész, erős szag- és bőrizgató szerek, továbbá tannint tartalmazó anyagok.

Alkalmazása többféle: fájdalom és görcscsillapitó szer számos betegségekben belsőleg véve; leggyakoribb azonban külsőlegi alkalmazása, különösen szembajoknál és szemmütéteknél.

Alkatrészei: nadragulyadék (atropinum), nadragulyasav (atropasäure), álmérgeny (pseudotoxinum) nadragulyad (belladoninum) (?)

Újabb időben Angolhonban atropintartalmu készitményeket, mint szemszépitő és fényesitő szert árulnak; mily káros hatást gyakorol az atropinum a szemre folytonos használat mellett, eléggé ismeretes és igy joggal lehet inteni a tetszvágyó hölgyeket ily készitmények használatától. (Wagner növ. orsz. gyógysz. ismője 53. lap.)

Ami a nadragulya földrajzi elterjedését illeti, elmondhatni bátran, hogy Európa minden országaiban előjön és pedig rendesen erdős vidékeken. Igy Németország nagy részében, Helvétiában, Franciaországban, Angol-, Olaszhonban, Siciliában, Görögországban, stb. Nálunk, Magyarországon, a budai hegyekben, továbbá Esztergom és Barsmegyékben és az erdélyi részekben csaknem mindenütt.

Leirásomban a mennyire lehetséges volt hü képét igyekeztem előállitani e mérges növénynek. Egyetlen célom az volt, hogy a nagy közönség biztos ismeretet szerezzen e növénynek ugy külső alkatáról, mint orvosi alkalmazásáról és hatásáról.

Végül nem mulaszthatom el, hogy tiszteletteljesen föl ne kérjem a miveltebb közönséget, hogy a mennyire hatáskörük engedi, vessenek gátot az ezzel való gyógyitásnak.

Világositsák fel a népet ennek életveszélyes hatásáról és irtassák ki a szó valódi értelmében e gyomot mindenünnen, hol azt kuruzslási célokra tenyésztené egyes „tudós oláh" vagy „tudós aszszony".

*) Itt a számok elébe tett betük a virág egyes részeinek kezdő betüit, a számok fölébe tett jelek pedig az összeszövési jelenségeket mutatják.

A legelső iv megindul Pünkösd első napján, sőt hamarább is, ha az előfizetés sietve begyülend.

Szétküldetik postán, vagy hol ez hiányzik, futárok által, de hiány a szétküldésben semmi esetre nem lejend.

Előfizetésgyüjtésre fölszólittatnak a Csikszeredai, Gyergyói, Kézdi-Vásárhelyi, Sepsi-Szentgyörgyi, Székely-Udvarhelyi, Brassói, Medgyesi, Segesvári, Nagy-Szebeni, Marosvásárhelyi, Beszterczei, Dézsi, Kolozsvári, Fehérvári, Dévai és a nagy Magyarhon kebelében lévő minden Térparancsnokságok. Ezeken kivül minden helységek Bizottmányai, Jegyzői, Papjai és minden postahivatalok.

Különösen ajánljuk figyelmök s pártolásukba a Hadi Lapot az illető Ezered kormányoknak és Tábori tiszteknek.

Ezen félévben, mig tudniillik lapunk bővebb pártolásra tanál, csakis bérmentes Leveleket vagy futárok és magán alkalmaktól küldendő tudósitásokat fogadhatunk el.

Előfizetés leend Pünkösd első napjától jövő 1850. év Január 1-ső napjáig terjedő félévre csak 2 R. f. pengőben.

Az előfizetési dij elfogadtatik Csik-Szeredában a Szerkesztőség által.

Mig ezen előfizetési dij valósággal be nem küldetik, addig senkinek lapunkkal nem szolgálhatunk.

Minden olyan Egyénnek vagy hivatalnak, melj 10 előfizetési dijt bárminő alkalom által kezünkbe szolgáltatni szíveskedik, hála és jutalom fejében egy ingyen Lappal szolgáluk.

Részünkről szilárd határozottsággal igyekszendünk megfelelni vállalatunknak.

Ezeredes Gál Sándor Ur rendeletéből felsőbb engedelem és jóváhagyás reményében

Csik-Szereda, Aprilis 22-én 1849.

Szerkeszti és kiadja Biró Sándor,
m. k. Százados.

(Nyomatik a Csik-Somlyói Zárda betüivel.)

Aki a multat tiszteli s annak emlékeit megőrzi, az önmagát becsüli.

Közli Bitai Bajkó Lajos.